

บทคัดย่อ

สำหรับผู้บริหาร

รหัสโครงการ: RDG5440001
ชื่อโครงการ: โครงการวิจัยเรื่อง การสืบค้นและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอป่า-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สาม
Cultural Exploration and Sustainable Heritage Management in Pai-Pang Mapha- Khun Yuam Districts, Mae Hong Son Province, Phase III
หัวหน้าโครงการ : รองศาสตราจารย์ ดร. รัศมี ชูทรงเดช
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อีเมล: rasmi@su.ac.th , rasmi13@hotmail.com
ระยะเวลาโครงการ: 15 ธันวาคม 2553- 14 มิถุนายน 2555
(รวมระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน)

โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอป่า-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สาม เป็นโครงการบูรณาการ งานด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และ กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอดีต-ปัจจุบัน อันนำไปสู่ความเข้าใจพหุวัฒนธรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาแบบแผนของกระบวนการจัดการความรู้มรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยการกำหนดโดยท้องถิ่น เพื่อสร้างเสริมสร้างอำนาจและความเข้มแข็งให้กับชุมชน 3) เพื่อศึกษาและเสนอ นโยบายและแนวทางการอนุรักษ์ จัดการและพัฒนาแหล่งโบราณคดีและแหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 4) เพื่อผลิตและเผยแพร่ความรู้จากงานวิจัยในรูปแบบสื่อประเภทต่างๆ สำหรับท้องถิ่นและสาธารณะ

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ **การสืบค้นและให้ความหมายกับมรดกทางวัฒนธรรม** อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอดีตของพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยการใช้เครื่องมือทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ และ **การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม** อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่วิจัย

ผลการวิจัย คือ 1) การสืบค้นทางโบราณคดี สามารถลำดับพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ต่อเนื่อง คือ มีร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยไพลสโตซีนตอนปลายหรือวัฒนธรรมหินกะเทาะ (32,380-10,000 ปีมาแล้ว) จนถึงปัจจุบัน สมัยวัฒนธรรมหินกะเทาะ ไม่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายเริ่มปรากฏในสมัยวัฒนธรรมโลงไม้ 2,600-1,100 ปีมาแล้ว) มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเริ่มปรากฏอย่างชัดเจนในยุคประวัติศาสตร์ล้านนา (พุทธศตวรรษที่ 19- 22), และสมัยวัฒนธรรมรัตน โกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-25) มีการติดต่อค้าขายระยะทางไกลข้ามภูมิภาค

เนื่องจากความต้องการสินค้าจากป่า ส่งผลเกิด การโยกย้ายถิ่นฐาน และผู้คน มีการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจาก ภายนอกพื้นที่เช่นพุทธศาสนา ศิลปะ และสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2485-88) มีการปฏิสัมพันธ์กับทหาร ญี่ปุ่น เศรษฐกิจของชุมชนขึ้นอยู่กับ การแลกเปลี่ยนค้าขายกับกองทัพญี่ปุ่น 2) การสืบค้นทางประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับการตั้งชุมชนปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคการปักหลัก หรือยุคอยู่อาศัย หรือยุคก่อสร้าง สร้างตัว (ก่อนพ.ศ.2500) ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของการอพยพของผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณอำเภอป่า-ปางมะผ้า -ขุนยวม 2) ยุคการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวของชุมชน หรือช่วง 2500-2530 เป็นช่วงการปรับตัวของพหุลักษณะ กับเศรษฐกิจแบบใหม่ เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก เช่น การเข้ามาของ ถนนดำ ไฟฟ้า รถโดยสาร รวมทั้งพืชอื่นๆ ที่เข้ามาปลูกเพื่อค้ามากกว่าการปลูกเพื่อการยังชีพเหมือนดั้งเดิม เช่น กระเทียม ถั่ว ยาสูบ เป็นต้น และ 3) ยุคปัจจุบัน (หลัง พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน) เป็นยุคของการก่อสร้างสร้างตัว ต่อสังคมยุคใหม่ ในช่วงเวลานี้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ระหว่างการจัดการของรัฐ หรืออาจจะรวมถึง การเข้ามาของกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มธุรกิจการค้า กลุ่มนักท่องเที่ยว หรือแม้แต่กลุ่มนักวิจัยด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่อง การท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 3) แบบแผนของกระบวนการจัดการความรู้ ชุมชนทั้งสามชุมชนมี ชุดความรู้ด้าน โบราณคดีและประวัติศาสตร์ชุมชน ที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ชุมชนสามารถเชื่อมโยงตนเองกับ แหล่งโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ที่ใกล้กับปัจจุบันมากกว่า เช่น วัดร้าง พระพุทธรูป และมีการให้ความหมาย ของโบราณคดีที่แตกต่างจากนักวิชาการ ประวัติศาสตร์บอกเล่าก็มักจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน การตั้งถิ่นฐาน เป็นต้นและชุมชนมีวิธีการส่งผ่านความรู้(การจัดการความรู้)อย่างไม่เป็นทางการ โดยมีหลายรูปแบบ คือ การบอกเล่า เช่น การบอกเล่า การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การปฏิบัติ/เข้าร่วมประเพณีและกิจกรรมต่างๆ การสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อ และการส่งผ่านความรู้ผ่านระบบโรงเรียน สำหรับกลไกที่ส่งผ่านความรู้นั้น มีทั้งกลไกภายในชุมชน ผ่านครอบครัว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำทางศาสนา โรงเรียนและ แกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ และกลไกภายนอกชุมชน เช่นหน่วยงานการศึกษา หน่วยงานราชการ โครงการวิจัยต่างๆ 4) ข้อเสนอแนะนโยบายและแนวทางการอนุรักษ์ จัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือ ควรมีการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมในทุกโครงการพัฒนาที่เข้าไปในชุมชน กิจกรรมการพัฒนาควรมีความยืดหยุ่น การพัฒนานักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ที่มีหัวใจนักพัฒนา และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างบูรณาการและมีส่วนร่วม และ 5) กิจกรรม การเผยแพร่และใช้ประโยชน์สาธารณะ ดำเนินการจัดกิจกรรม มีทั้งหมด 9 หมวด 69 รายการ คือ 1) เวทีและกิจกรรม 10 รายการ 2) การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยตามความต้องการของท้องถิ่น 6 รายการ 3) การจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อต่างๆ 7 รายการ 4) การบรรยายพิเศษ 15 รายการ 5) การเผยแพร่โครงการ 12 รายการ 6) การสนับสนุนข้อมูลสื่อสาธารณะ 1 รายการ 7) การฝึกงานภาคสนาม /การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 9 รายการ 8) การบริการชุมชนอื่นๆ 7 รายการ และ 9) วิทยานิพนธ์ 2 รายการ

ABSTRACT

Cultural Exploration and Sustainable Heritage Management in Pai-Pang Mapha- Khun Yuam Districts, Mae Hong Son Province, Phase III is an area-based and multidisciplinary research involving archaeology, history, and participatory action research. Research goals include: 1) to study the dynamic of socio-economic changes from the past to present, 2) to study a pattern of knowledge management processes which controlled by local people, 3) to study and propose the policies and conservation plans for sustainable management and development of archaeological and historical sites, and 4) to produce and disseminate information through media and publications for local people and general public.

This research focuses on two major parts: the investigation of knowledge production in order to provide meaning of cultural heritage using archaeological and historical methodologies and involved communities on the cultural heritage management processes.

The results of the research Phase III include 1) analyses of archaeological assemblages from survey and excavation by using techniques from each field including archaeology, history, participatory action research; 2) constructed a new knowledge concerning cultural history of Pai-Pang Mapha-Khun Yuam indicating the long and continued occupation since late Pleistocene (ca.32, 380-10,000 B.P.) to present. Late Pleistocene culture is characterized by pebble tool and there was no cultural diversity. Cultural diversity emerged and changed during late Holocene: log coffin culture (2,600-1,100 BP). The evidence indicated people migrated in and out the research area which might possibly cause social and culture changes in through time from the past to present; 3) patterns of knowledge management processes based on three case villages, the results show that local communities have their own knowledge relating to Buddhism and they can easily connect themselves to more closer past such as history of village settlement, history of temple. There are two ways of knowledge transmission: an informal transmission through ritual, oral history and a formal transmission through school, government offices, research project; 4) proposed policy and conservation plans for sustainable heritage management include a) building a public space for different stakeholders to involve in all stages of management, b) development activities need to be flexible to change, c) need to train young archaeologists and historians to have the senses of responsibility to societies, d) need to integrate interdisciplinary to heritage management processes. The outsiders need to collaborate and consult with the local communities, and 5) activities, publications, and disseminating research information to general public compose of 9 categories and 69 lists.